

අභිගුත්තරනිකායො

සත්තකනිපාතපාළි

දුතියපණ්ණාසකං

7. මහාවග්ගො

(4)

ධම්මකද්දුපුත්තං

අභිගුත්තරනිකායො

සත්තකනිපාතපාළි

දුතියපණ්ණාසකං

7. මහාවග්ගො

4. ධම්මඤ්ඤපුත්තං

68. “සත්තහි, භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්තාගතො භික්ඛු ආහුනෙයො හොති පාහුනෙයො දක්ඛිණෙයො අඤ්ජලිකරණීයො අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛේත්තං ලොකස්ස. කතමෙහි සත්තහි? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මඤ්ඤ ව හොති අත්ථඤ්ඤ ව අත්තඤ්ඤ ව මත්තඤ්ඤ ව කාලඤ්ඤ ව පරිසඤ්ඤ ව පුග්ගලපරොචරඤ්ඤ ව.

“කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මඤ්ඤ හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මං ජානාති – සුත්තං ගෙයාං වෙය්‍යාකරණං ගාථං උදානං ඉතිචුත්තකං ජාතකං අඛිභුතධම්මං වෙදල්ලං. නො වෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මං ජානෙය්‍ය – සුත්තං ගෙයාං වෙය්‍යාකරණං ගාථං උදානං ඉතිචුත්තකං ජාතකං අඛිභුතධම්මං වෙදල්ලං, නයිධ ‘ධම්මඤ්ඤ’ති චුච්චෙය්‍ය. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මං ජානාති – සුත්තං ගෙයාං වෙය්‍යාකරණං ගාථං උදානං ඉතිචුත්තකං ජාතකං අඛිභුතධම්මං වෙදල්ලං, තස්මා ‘ධම්මඤ්ඤ’ති චුච්චති. ඉති ධම්මඤ්ඤ.

“අත්ථඤ්ඤ ව කථං හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තස්ස තස්සෙව භාසිතස්ස අත්ථං ජානාති – ‘අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො, අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො’ති. නො වෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තස්ස තස්සෙව භාසිතස්ස අත්ථං ජානෙය්‍ය – ‘අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො, අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො’ති, නයිධ ‘අත්ථඤ්ඤ’ති චුච්චෙය්‍ය. යස්මා ච

බො, හික්බවෙ, හික්බු තස්ස තස්සෙව භාසිතස්ස අත්ථං ජානාති – ‘අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො, අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො’ති, තස්මා ‘අත්ථඤ්ඤ’ති වුච්චති. ඉති ධම්මඤ්ඤ, අත්ථඤ්ඤ.

“අත්තඤ්ඤ ව කථං හොති? ඉධ, හික්බවෙ, හික්බු අත්තානං ජානාති – ‘එත්තකොම්භි සද්ධාය සීලෙන සුතෙන වාගෙන පඤ්ඤාය පටිභානෙනා’ති. නො වෙ, හික්බවෙ, හික්බු අත්තානං ජානෙය්‍ය – ‘එත්තකොම්භි සද්ධාය සීලෙන සුතෙන වාගෙන පඤ්ඤාය පටිභානෙනා’ති, නයිධ ‘අත්තඤ්ඤ’ති වුච්චෙය්‍ය. යස්මා ව, බො හික්බවෙ, හික්බු අත්තානං ජානාති – ‘එත්තකොම්භි සද්ධාය සීලෙන සුතෙන වාගෙන පඤ්ඤාය පටිභානෙනා’ති, තස්මා ‘අත්තඤ්ඤ’ති වුච්චති. ඉති ධම්මඤ්ඤ, අත්ථඤ්ඤ, අත්තඤ්ඤ.

“මත්තඤ්ඤ ව කථං හොති? ඉධ, හික්බවෙ, හික්බු මත්තං ජානාති විචරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං පටිග්ගභණාය. නො වෙ, හික්බවෙ, හික්බු මත්තං ජානෙය්‍ය විචරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං පටිග්ගභණාය, නයිධ ‘මත්තඤ්ඤ’ති වුච්චෙය්‍ය. යස්මා ව බො, හික්බවෙ, හික්බු මත්තං ජානාති විචරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං පටිග්ගභණාය, තස්මා ‘මත්තඤ්ඤ’ති වුච්චති. ඉති ධම්මඤ්ඤ, අත්ථඤ්ඤ, අත්තඤ්ඤ, මත්තඤ්ඤ.

“කාලඤ්ඤ ව කථං හොති? ඉධ, හික්බවෙ, හික්බු කාලං ජානාති – ‘අයං කාලො උද්දෙසස්ස, අයං කාලො පරිපුච්ඡාය, අයං කාලො යොගස්ස, අයං කාලො පටිසල්ලානායා’ති. නො වෙ, හික්බවෙ, හික්බු කාලං ජානෙය්‍ය – ‘අයං කාලො උද්දෙසස්ස, අයං කාලො පරිපුච්ඡාය, අයං කාලො යොගස්ස, අයං කාලො පටිසල්ලානායා’ති, නයිධ ‘කාලඤ්ඤ’ති වුච්චෙය්‍ය. යස්මා ව බො, හික්බවෙ, හික්බු කාලං ජානාති – ‘අයං කාලො උද්දෙසස්ස, අයං කාලො පරිපුච්ඡාය, අයං කාලො යොගස්ස, අයං කාලො පටිසල්ලානායා’ති, තස්මා ‘කාලඤ්ඤ’ති වුච්චති. ඉති ධම්මඤ්ඤ, අත්ථඤ්ඤ, අත්තඤ්ඤ, මත්තඤ්ඤ, කාලඤ්ඤ.

“පරිසඤ්ඤ ව කථං හොති? ඉධ, හික්බවෙ, හික්බු පරිසං ජානාති – ‘අයං ඛත්තියපරිසා, අයං බ්‍රාහ්මණපරිසා, අයං ගහපතිපරිසා, අයං සමණපරිසා. තත්ථ එවං

උපසඬකම්භිතබ්බං, එවං ධාතබ්බං, එවං කත්තබ්බං, එවං නිසීදිතබ්බං, එවං භාසිතබ්බං, එවං තුණ්භී භවිතබ්බ'න්ති. නො වෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පරිසං ජානෙය්‍යා - 'අයං ඛත්තියපරිසා, අයං බ්‍රාහ්මණපරිසා, අයං ගහපතිපරිසා, අයං සමණපරිසා. තත්ථ එවං උපසඬකම්භිතබ්බං, එවං ධාතබ්බං, එවං කත්තබ්බං, එවං නිසීදිතබ්බං, එවං භාසිතබ්බං, එවං තුණ්භී භවිතබ්බ'න්ති, නයිධ 'පරිසඤ්ඤ'ති වුච්චෙය්‍යා. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පරිසං ජානාති - 'අයං ඛත්තියපරිසා, අයං බ්‍රාහ්මණපරිසා, අයං ගහපතිපරිසා, අයං සමණපරිසා. තත්ථ එවං උපසඬකම්භිතබ්බං, එවං ධාතබ්බං, එවං කත්තබ්බං, එවං නිසීදිතබ්බං, එවං භාසිතබ්බං, එවං තුණ්භී භවිතබ්බ'න්ති, තස්මා 'පරිසඤ්ඤ'ති වුච්චති. ඉති ධම්මඤ්ඤ, අත්ථඤ්ඤ, අත්තඤ්ඤ, මත්තඤ්ඤ, කාලඤ්ඤ, පරිසඤ්ඤ.

“පුග්ගලපරොචරඤ්ඤ ච කථං භොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ද්වයෙන පුග්ගලා විදිතා භොන්ති. ද්වෙ පුග්ගලා - එකො අරියානං දස්සනකාමො, එකො අරියානං න දස්සනකාමො. ය්වායං පුග්ගලො අරියානං න දස්සනකාමො, එවං සො තෙනඬිගෙන ගාරය්භො. ය්වායං පුග්ගලො අරියානං දස්සනකාමො, එවං සො තෙනඬිගෙන පාසංසො.

“ද්වෙ පුග්ගලා අරියානං දස්සනකාමා - එකො සද්ධම්මං සොතුකාමො, එකො සද්ධම්මං න සොතුකාමො. ය්වායං පුග්ගලො සද්ධම්මං න සොතුකාමො, එවං සො තෙනඬිගෙන ගාරය්භො. ය්වායං පුග්ගලො සද්ධම්මං සොතුකාමො, එවං සො තෙනඬිගෙන පාසංසො.

“ද්වෙ පුග්ගලා සද්ධම්මං සොතුකාමා - එකො ඔහිතසොතො ධම්මං සුණාති, එකො අනොහිතසොතො ධම්මං සුණාති. ය්වායං පුග්ගලො අනොහිතසොතො ධම්මං සුණාති, එවං සො තෙනඬිගෙන ගාරය්භො. ය්වායං පුග්ගලො ඔහිතසොතො ධම්මං සුණාති, එවං සො තෙනඬිගෙන පාසංසො.

“ද්වෙ පුග්ගලා ඔහිතසොතා ධම්මං සුණන්ති - එකො සුත්ථා ධම්මං ධාරෙති, එකො සුත්ථා ධම්මං න ධාරෙති. ය්වායං පුග්ගලො සුත්ථා ධම්මං න ධාරෙති, එවං සො තෙනඬිගෙන ගාරය්භො. ය්වායං පුග්ගලො සුත්ථා ධම්මං ධාරෙති, එවං සො තෙනඬිගෙන පාසංසො.

“ද්වේ පුග්ගලා සුත්වා ධම්මං ධාරෙන්නි – එකො ධනානං ධම්මානං අත්ථං උපපරික්ඛති, එකො ධනානං ධම්මානං අත්ථං න උපපරික්ඛති. ය්වායං පුග්ගලො ධනානං ධම්මානං අත්ථං න උපපරික්ඛති, එවං සො තෙනඨගෙන ගාරය්හො. ය්වායං පුග්ගලො ධනානං ධම්මානං අත්ථං උපපරික්ඛති, එවං සො තෙනඨගෙන පාසංසො.

“ද්වේ පුග්ගලා ධනානං ධම්මානං අත්ථං උපපරික්ඛන්ති – එකො අත්ථමඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤාය ධම්මානුධම්මපටිපන්නො, එකො න අත්ථමඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤාය ධම්මානුධම්මපටිපන්නො. ය්වායං පුග්ගලො න අත්ථමඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤාය ධම්මානුධම්මපටිපන්නො, එවං සො තෙනඨගෙන ගාරය්හො. ය්වායං පුග්ගලො අත්ථමඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤාය ධම්මානුධම්මපටිපන්නො, එවං සො තෙනඨගෙන පාසංසො.

“ද්වේ පුග්ගලා අත්ථමඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤාය ධම්මානුධම්මපටිපන්නා – එකො අත්තභිතාය පටිපන්නො නො පරභිතාය, එකො අත්තභිතාය ච පටිපන්නො පරභිතාය ච. ය්වායං පුග්ගලො අත්තභිතාය පටිපන්නො නො පරභිතාය, එවං සො තෙනඨගෙන ගාරය්හො. ය්වායං පුග්ගලො අත්ථභිතාය ච පටිපන්නො පරභිතාය ච, එවං සො තෙනඨගෙන පාසංසො. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ද්වයෙන පුග්ගලා විදිතා හොන්ති. එවං, ඛො භික්ඛවෙ, භික්ඛු පුග්ගලපරොචරඤ්ඤා හොති. “ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, සත්තභි සද්ධම්මෙහි සමන්තාගතො භික්ඛු ආභුතෙයො හොති පාභුතෙයො දක්ඛිණෙයො අඤ්ජලිකරණීයො අනුත්තරං පුඤ්ඤකම්බෙන්තං ලොකස්සා” ති.

චතුත්ථං.

ධම්මඤ්ඤාසුත්තවග්ගො (අට්ඨකථා)

68. චතුත්ථෙ ඛාලං ජානාතීති යුත්තප්පත්තකාලං ජානාති. අයං කාලො උද්දෙසස්සාති අයං බුද්ධචචනං උග්ගණ්භනකාලො. පරිපුච්ඡායාති අත්ථානත්ථං කාරණාකාරණං පරිපුච්ඡාය. යොගස්සාති යොගෙ කම්මං පක්ඛිපනස්ස. පටිසල්ලානස්සාති නිලීයනස්ස එකීභාවස්ස. ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නොති නචන්තං ලොකුත්තරධම්මානං අනුරූපධම්මං පුබ්බභාගපටිපදං පටිපන්නො. එවං බො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පුග්ගලපරොචරඤ්ඤා භොතීති එවං භික්ඛු පුග්ගලානං පරොපරං තික්ඛමුදුභාවං ජානනසමත්ථො නාම භොති.

ධම්මඤ්ඤාසුත්තවග්ගො (ටීකා)

68. චතුත්ථෙ සුත්තගෙය්‍යාදිධම්මං ජානාතීති ධම්මඤ්ඤා. තස්ස තස්සෙව සුත්තගෙය්‍යාදිනා භාසිතස්ස තදඤ්ඤස්ස සුත්තපදත්ථස්ස බොධකස්ස සද්දස්ස අත්ථකුසලතාවසෙන අත්ථං ජානාතීති අත්ථඤ්ඤා. “එත්තකොම්භි සීලෙන සමාධිනා පඤ්ඤායා”ති එවං යථා අත්තනො පමාණජානනවසෙන අත්තානං ජානාතීති අත්තඤ්ඤා. පටිග්ගභණපරිභොගපරියෙසනවිස්සජ්ජනෙසු මත්තං ජානාතීති මත්තඤ්ඤා. නිද්දෙසෙ පන පටිග්ගභණමත්තඤ්ඤාතාය එව පරිභොගාදිමත්තඤ්ඤාතා පබොධිතා භොතීති පටිග්ගභණමත්තඤ්ඤාතාව දස්සිතා. “අයං කාලො උද්දෙසස්ස, අයං කාලො පරිපුච්ඡාය, අයං කාලො යොගස්ස අධිගමායා”ති එවං කාලං ජානාතීති කාලඤ්ඤා. තත්ථ පඤ්ච වස්සාති උද්දෙසස්ස කාලො, දස පරිපුච්ඡාය, ඉදං අතිසම්බාධං, අතික්ඛපඤ්ඤස්ස තාවතා කාලෙන තීරෙතූං අසක්කුණෙය්‍යාත්තා දස වස්සාති උද්දෙසස්ස කාලො, වීසති

පරිපූර්ණය, තනො පරං යොගෙ කම්මං කාතබ්බං. බත්තියපරිසාදිකං අට්ඨවිධං පරිසං ජානාතීති පරිසඤ්ඤා. හික්ඛුපරිසාදිකං චතුබ්බිධං, බත්තියපරිසාදිකං මනුස්සපරිසංයෙව පුන චතුබ්බිධං ගහෙත්වා අට්ඨවිධං වදන්ති අපරෙ. නිද්දෙසෙ පනස්ස බත්තියපරිසාදිචතුබ්බිධපරිසග්ගහණං නිදස්සනමත්තං දට්ඨබ්බං. “ඉමං මෙ සෙවන්තස්ස අකුසලා ධම්මා පරිභායන්ති, කුසලා ධම්මා අභිවච්ඡන්ති, තස්මා අයං පුග්ගලො සෙවිතබ්බො, විපරියායතො අඤ්ඤො අසෙවිතබ්බො”ති සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බපුග්ගලං ජානාතීති පුග්ගලපරොචරඤ්ඤා. එවඤ්ඤි තෙසං පුග්ගලානං පරොපරං උක්කට්ඨනීනතං ජානාති නාම. නිද්දෙසෙපිස්ස සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බපුග්ගලෙ විභාවනමෙව සමණකථාකතන්ති දට්ඨබ්බං.

වෙනත් දහම් කරුණු (නවාංග සාසන)

දීඝනිකායෙ - සීලක්ඛන්ධවග්ගට්ඨකථා

කථං අභිගවසෙන නවවිධං? සබ්බමෙව හිදං සුත්තං, ගෙයාං, වෙයාකරණං, ගාථා, උදානං, ඉතිවුත්තකං, ජාතකං, අඛ්භ්‍යධම්මං, වෙදල්ලන්ති නවජ්ජහෙදං හොති.

තත්ථ උභතොවිභවිගනිද්දෙසබන්ධකපරිවාරා, සුත්තනිපාතෙ මඛිගලසුත්තරතනසුත්තනාලකසුත්තනුවට්ඨකසුත්තානි ච අඤ්ඤම්පි ච සුත්තනාමකං තථාගතවචනං **සුත්තන්ති** වෙදිතබ්බං.

සබ්බම්පි සගාථකං සුත්තං **ගෙයාන්ති** වෙදිතබ්බං. විසෙසෙන සංයුත්තකෙ සකලොපි සගාථවග්ගො,

සකලම්පි අභිධම්මපිටකං, නිග්ගාථකං සුත්තං, යඤ්ච අඤ්ඤම්පි අට්ඨහි අභිගෙහි අසඬිගහිතං බුද්ධවචනං, තං **වෙයාකරණන්ති** වෙදිතබ්බං.

ධම්මපදං, ථෙරගාථා, ථෙරීගාථා, සුත්තනිපාතෙ නොසුත්තනාමිකා සුද්ධිකගාථා ච **ගාථාති** වෙදිතබ්බං.

සොමනස්සඤ්ඤාණමයිකගාථා පටිසංයුත්තා ද්වෙඅසීති සුත්තන්තා **උදානන්ති** වෙදිතබ්බං.

“වුත්තඤ්ඤෙනං හගවතා” තිආදිනයජ්ජවත්තා දසුත්තරසතසුත්තන්තා **ඉතිවුත්තකන්ති** වෙදිතබ්බං.

අපණ්ණකජාතකාදීනි පඤ්ඤාසාධිකානි පඤ්චජාතකසතානි **‘ජාතක’න්ති** වෙදිතබ්බං.

“චත්තාරොමෙ, හික්ඛවෙ, අච්ඡරියා අඛ්භ්‍යා ධම්මා ආනන්දෙ” ති ආදිනයජ්ජවත්තා (දී. නි. 2.209) සබ්බෙපි අච්ඡරියඛ්භ්‍යධම්මපටිසංයුත්තසුත්තන්තා **අඛ්භ්‍යධම්මන්ති** වෙදිතබ්බං.

වුළුවෙදල්ල-මහාවෙදල්ල-සම්මාදිට්ඨි-සක්කපඤ්ඤ-සඬිධාරභාජනිය-මහාපුණ්ණමසුත්තාදයො සබ්බෙපි වෙදඤ්ච තුට්ඨිඤ්ච ලද්ධා ලද්ධා පුව්ඡිතසුත්තන්තා **වෙදල්ලන්ති** වෙදිතබ්බං. එවං අභිගවසෙන නවවිධං.

